

KRALINA HOBOOTH KATALIN

ONLINE OKTATÁS – ONLINE TANULÁS¹

Két évvel ezelőtt a világvárvány következtében nemcsak a mindennapi életünk, hanem az oktatás is megváltozott, s a képzés (számunkra) addig ismeretlen formája vette kezdetét, amely új kihívások elé állította a pedagógusokat, diákokat egyaránt. A távoktatás az általános és középiskolákban rövidebb, a felsőoktatási intézményekben hosszabb ideig tartott, amely során a pedagógusok új képzési módszereket alkalmaztak, s az oktatás ezen formája nemcsak a pedagógusok munkájára, hanem a diákok tanulási szokásaira is hatással volt.

Távoktatás, digitális oktatás, online képzés – ezen fogalmak a nem tantermi körülmények között megvalósuló oktatási formák megnevezései, gyakran szinonimaként használatosak, jelentésük azonban nem teljesen azonos.

A távoktatás, a levelező képzés a szlovákiai felsőoktatásban, illetve részben a középiskolai oktatásban már évtizedek óta jelen van, külföldön a 18. századtól találunk rá utalásokat

(Cserné, 2020, 8). A levelező képzés elnevezés abból ered, hogy a pedagógusok és a tanulók postai levelezés révén kommunikáltak egymással: a diákok levélben kapták meg a tananyagot és a kidolgozandó feladatokat, melyek megoldásait ők is postai úton juttatták el a tanárnak (Cserné, 2020, 8–9). A képzés e formája fokozatosan terjedt el. Elsőként a Londoni Egyetem tette lehetővé 1858-ban, hogy a levelező képzésben részt vevő hallgatók is kaphassanak diplomát, majd 1892-ben a Chicagói Egyetem biztosított tanulmányi programokat levelező formában (Cserné 2020, 9). A levelező képzés révén azok számára is elérhetővé vált a tanulás, akik korábban anyagi okok miatt nem tanulhattak egyetemen (Cserné, 2020, 10).

A távoktatásban használt tudáshordozók téra fokozatosan bővült. Az írott tudásanyag mellett gramofonon rögzített hanganyagot is kaptak a távúton tanuló diákok, majd később a rádió és televízió is sugárzott oktató célzatú műsorokat (Cserné, 2020, 11).

A postai úton megvalósuló, levelező képzés az egyéb tudáshordozók, médiumok használata révén alakult át távoktatássá. A levelező, távutas képzés a mi térségünkben is megszokott képzési formává vált (főként a felsőoktatásban), viszont – a kezdeti külföldi mintáktól eltérően – nem a postai úton, levelezés révén működő, hanem a csökkentett óraszámú, főként hétvégén megvalósuló képzést jelentette (Cserné, 2020, 11).

A távoktatást, a tanulók önálló tanulását segítő segédeszközök téra az utóbbi években folyamatosan bővült, különféle e-learning programok, kurzusok jelentek meg, melyek a digitális térbe helyezték át a képzést, s lehetővé tették, hogy a tanulás úgy is megvalósulhasson, hogy a diák és tanár nem tartózkodnak ugyanazon időben egy térben. Azonban két évvel ezelőtt, amikor az oktatás a digitális térbe kényszerült, a képzés ezen formája még „gyerekcipőben járt”, iskoláink többsége nem volt felkészülve a nem tantermi keretek között megvalósuló

¹ Ezúton szeretném megköszönni adatközlőimnek, hogy részt vettek a felmérésben.

tanításra (vö. Sipos–Jarjabka–Kuráth–Venczel-Szabó, 2020, 74), pedagógusok és diákok egyaránt rövid idő alatt sajátították el a digitális oktatást lehetővé tévő eszközök, szoftverek használatát. A pedagógusok igyekeztek a jelenléti oktatáshoz igazítani az órákat és követni a tantervben előírt tematikát; digitalizálták a tananyagot, hogy a digitális eszközök révén biztosítani tudják az előírt tananyag átadását (vö. Ósz, 2020, 146). Mivel azonban a képzés áttolódott a virtuális térbe, ez nemcsak a tanítási, hanem a tanulási stratégiákra is hatással volt. Az online oktatás során az egyes informatikai programok, szoftverek összekapcsolják ugyan a pedagógust a diákokkal egy közös virtuális térben, viszont a tanítási óra menete mégsem követheti a tantermi képzést, más előkészületet igényel tanártól, diáktól egyaránt.

A vírushelyzet következtében új módszerek, digitális trendek alakultak ki és terjedtek el nagyon gyors ütemben, s korábbi tapasztalatok hiányában a pedagógusok a tanulói, hallgatói visszajelzésekhez „igazították” az alkalmazott módszereket, tanárok és diákok együttműködve, gyakran közösen alakították (ki) a digitális környezetben is effektív munkarendet (l. Sipos–Jarjabka–Kuráth–Venczel-Szabó, 2020, 88). A hagyományos oktatásra történő visszatérést követően felmerül a kérdés, hogy hatással lesz-e az online képzés a jelenléti oktatásra, s amennyiben igen, miben nyilvánul meg ez a hatás. Feltételezhetjük, hogy az újonnan kialakított módszerek, tanítási-tanulási stratégiák némelyike továbbra is „használatban” marad.

Felmérésem azt vizsgálja, hogy az online képzés alatt alkalmazott esz-

közök, módszerek, tanulási stratégiák közül melyeket használják a jelenléti oktatásra történő visszatérést követően is az adatközlők. A kérdőíves felmérésben 298 egyetemi hallgató vett részt.

Az adatközlők válaszai alapján elmondható, hogy az online oktatás hatása a számítógépes ismeretek bővülésében, a különféle programok, szoftverek gyakoribb használatában mutatkozik meg a leginkább. Azokat a szoftvereket, programokat, melyeket az online oktatás alatt kezdtek el használni, nagyrészt ma is használják a megkérdezett diákok.

A diákok az előadásokon, szemináriumokon gyakrabban használják a hordozható számítógépüket, mint a távoktatás előtt. Az adatközlők 33,9%-a az online oktatásra történő áttérés előtt füzetbe jegyzetelt, most viszont az adatközlők e csoportja inkább hordozható számítógéppel dolgozik, s a tanítási órákon nem a „klasszikus” toll-füzet jegyzetelést, hanem számítógépet használ. Az adatközlők harmada azonban továbbra is a tollal papírra történő jegyzetkészítést választja.

A felmérésben részt vevő hallgatók többsége az elektronikus formában elérhető szakirodalmat, oktatási segédanyagokat, feladatokat részesíti előnyben. A megkérdezett egyetemisták többsége már az online oktatás előtt, korábbi tanulmányai során is szívesebben dolgozott elektronikus tankönyvekkel, szakirodalommal, segédanyaggal. A felmérésben részt vevők 29,2%-a korábban a nyomtatott változatot, az online oktatás óta azonban a digitalizált, elektronikus változatot preferálja. Az adatközlők csupán 16,8%-a választja továbbra is a nyom-

tatott formát. Az online oktatás során a pedagógusok többsége elektronikusan, e-mailben küldött, illetve osztott meg tárhelyeken egyetemi jegyzeteket, prezentációkat, segédanyagokat a hallgatókkal. Az adatközlők válaszai alapján levonható a következtetés, hogy tanulmányaikat a jelenléti képzés során is jelentős mértékben segíti, ha a pedagógusok továbbra is rendelkezésükre bocsátják ezen segédanyagokat. A megkérdezett hallgatók többsége a megosztás azon módját részesíti előnyben, amikor a pedagógus nem e-mailben küldi, hanem tárhelyen osztja meg a diákokkal a tananyagot, feltehetőleg a tárhely nagyobb átláthatósága, a könnyebb visszakeresés miatt.

Az online oktatás a tanár–diák, illetve a diák–diák kommunikációra is hatással volt, ui. továbbra is sokan választják az online konzultációt, azonban az adatközlők 65,4%-a szívesebben konzultál személyesen a tanárokkal. Az adatközlők többsége úgy véli, hogy az előadások továbbra is inkább a digitális térben valósulhatnak meg. Válaszukat azzal indokolták, hogy az online előadások hangminősége jobb volt, kevesebb negatív tényező zavarta a koncentrációt, s könnyebben tudtak jegyzeteket készíteni, mivel sok előadásról készült rögzített hanganyag, melyet a diákok utólagosan – igény szerint – újra meghallgathattak.

A két évig tartó, kizárólag otthoni környezetben megvalósuló tanulás után a jelenléti oktatásra történő visszatérés a diákok tanulási szokásaira, időbeosztására is hatással van. A környezet változatossága (otthoni környezet – iskola – kollégium) legtöbbjüknek nehezítő körülményt jelent, mivel az utazás okoz némi idővesztéséget.

A jelenléti oktatás a legtöbb adatközlő számára – elsősorban az utazás miatt – feszesebb időbeosztást, az iskolai feladatok, projektek leadási határidejének betartása nagyobb önfegyelmet igényel. Az adatközlők többsége emiatt úgy érzi, nem tudja kellőképpen, a megadott határidőn belül teljesíteni az iskolai feladatait, melyen tényező negatívan befolyásolhatja motivációjukat. Saját megfigyelésem, illetve az adatközlők válaszai alapján is elmondható, hogy a diákok gyakrabban mulasztanak órát a jelenléti oktatás során, mint az online képzés alatt. Hiányzásuknak általában egészségügyi okai vannak, de az sem ritka, hogy egyszerűen nincs kedvük iskolába menni.

Összegezve elmondható, hogy az online oktatás a tanulási szokásokat tekintve legfőképp a számítógépes ismeretekben, felhasználói szokásokban, valamint a nagyobb mértékű önálló munkában okozott változást. Az adatközlők új programokkal, szoftverekkel ismerkedtek meg, melyeket a jelenléti oktatás során is hatékonyan használnak, illetve előnyben részesítik az elektronikus formában elérhető oktatási segédanyagokat, feladatokat. Az adatközlők többsége inkább személyesen konzultál az oktatókkal, bár a kidolgozandó feladatokat szívesebben adják le elektronikusan. A jelenléti oktatásra történő visszatérést követően az adatközlőknek fegyelmezettebb, időhatékonyabb napi rutint, időbeosztást kellett kialakítaniuk, s mivel az időhiányt a sikeres tanulmányok egyik nehezítő körülményének tekintik, valamint a leadási határidő-

ket is nehezebben tudják tartani, ez a motiváltságukra is negatív hatással lehet. Mindezek tükrében a jelenléti oktatásra történő visszatérést követően továbbra is sikeresen alkalmazhatjuk a különféle technikai eszközöket, melyek megkönnyítik nemcsak a tanár, hanem a diák munkáját is, azonban jó, ha a tananyag átadása mellett a megfelelő mentálhigiéné szempontjaira is hangsúlyt fektetünk, hogy minél zökkenőmentesebben tudjuk folytatni a munkánkat az iskolák falai között.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM:

- Cserné Adermann Gizella (2020): Távoktatás: A levelezéstől a digitális oktatásig. In: Németh István Péter–Bacsabán Anetta–Rajcsányi-Molnár Mónika szerk. *Civil Szemle. Oktatás, digitalizáció, társadalom*. Különszám. 7–21., url: https://www.academia.edu/45065893/Digitaliz%C3%A1ci%C3%B3_%C3%A9s_online_tanul%C3%A1s_a_pedag%C3%B3gusk%C3%A9p%C3%A9sben_hallgat%C3%B3i_visszajelz%C3%A9sek_a_t%C3%A1voll%C3%A9ti_oktat%C3%A1sr%C3%B3l_Kutat%C3%A1sk%C3%B6zben_ (Letöltés ideje: 2022.04.05.)
- Ósz Rita (2020): Hogyan alakíthatjuk át az online oktatást a járványhelyzet értékelése után? In: Németh István Péter–Bacsabán Anetta–Rajcsányi-Molnár Mónika szerk. *Civil Szemle. Oktatás, digitalizáció, társadalom*. Különszám. 145–154., url: https://www.academia.edu/45065893/Digitaliz%C3%A1ci%C3%B3_%C3%A9s_online_tanul%C3%A1s_a_pedag%C3%B3gusk%C3%A9p%C3%A9sben_hallgat%C3%B3i_visszajelz%C3%A9sek_a_t%C3%A1voll%C3%A9ti_oktat%C3%A1sr%C3%B3l_Kutat%C3%A1sk%C3%B6zben_ (Letöltés ideje: 2022.04.20.)

Kutat%C3%A1sk%C3%B6zben_ (Letöltés ideje: 2022.04.20.)

- Sipos Norbert–Jarjabka Ákos–Kuráth Gabriella–Venczel-Szakó Tímea (2020): Felsőoktatás a COVID-19 szorításában: 10 nap alatt 10 év? Gyorsjelentés a digitális átállás hatásairól a minikavézésben a Pécsi Tudományegyetemen. In: Németh István Péter–Bacsabán Anetta–Rajcsányi-Molnár Mónika szerk. *Civil Szemle. Oktatás, digitalizáció, társadalom*. Különszám. 73–91., url: https://www.academia.edu/45065893/Digitaliz%C3%A1ci%C3%B3_%C3%A9s_online_tanul%C3%A1s_a_pedag%C3%B3gusk%C3%A9p%C3%A9sben_hallgat%C3%B3i_visszajelz%C3%A9sek_a_t%C3%A1voll%C3%A9ti_oktat%C3%A1sr%C3%B3l_Kutat%C3%A1sk%C3%B6zben_ (Letöltés ideje: 2022.04.24.)

TOVÁBBI SZAKIRODALOM:

- Farkas Andrea és társai szerk. (2021): *Digitális pedagógiai módszertani ajánlások gyűjteménye*, url: https://www.oktatas.hu/pub_bin/download/kozoktatatas/tavoktatatas/Modszertani_gyujtemeny_01_0_compressed.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.20.)
- Malatyinszky Szilárd (2020): *A digitális oktatás megélése*. [https://www.researchgate.net/publication/342378435_A_digitális_oktatás_megélése](https://www.researchgate.net/publication/342378435_A_digitalis_oktatás_megélése)
- Papp-Danka Adrienn (2014): *Az online tanulási környezettel támogatott oktatási formák tanulásmódszertanának vizsgálata*, url: https://www.eltereader.hu/media/2015/01/Papp_Danka_A_Online_tanulasi_READER.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.15.)
- Tóth-Mózer Szilvia–Misley Helga (2019): *Digitális eszközök integrálása az oktatásba. Jó gyakorlatokkal, tantárgyi példákkal, modern eszközlístával*, url: http://mindenkiiskolaja.elte.hu/wp-content/uploads/2019/09/Digit%C3%A1lis-eszk%C3%B6z%C3%B6k-integr%C3%A1l%C3%A1sa-a-z-oktat%C3%A1sba_INTERA.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.20.)

